

Raziskovalna naloga v okviru projekta

S'M TRŽIČAN DALEČ POZNAN

(pogled v preteklost...)

VUČ U VODO

Učenci 5. razredov

Mentorici: Vida Oranič,
Maruša Ferjan

Tržič, april 2014

KAZALO

UVOD	3
1. Zgodovina čevljarstva v Tržiču	4
1.1. Stara tržiška čevljarska delavnica.....	4
1.2. »Luč na gavge«	5
2. GREGORJEVO	6
2.1. Tržiška šega »vuč v vodo«	7
2.2. Zgodovina »gregorčkov«.....	8
2.3. Gregorjevo danes.....	9
3. IZDELOVANJE »GREGORČKOV«	10
4. UČENCI 5. RAZREDOV SO USTVARJALI	11
5. RAZISKOVALNI DEL.....	19
5.1. Anketa.....	19
5.2. Analiza ankete	22
ZAKLJUČEK.....	27
VIRI IN LITERATURA.....	28

UVOD

Na OŠ Tržič smo si v letošnjem šolskem letu v okviru projekta Okolju prijazna šola izbrali temo S'M TRŽIČAN, DALEČ POZNAN. Odločili smo se, da bomo predstavili zgodovino mesta Tržič. Ker se v Tržiču veliko običajev in navad ni ohranilo, še danes pa ohranjamo običaj čevljarjev VUČ U VODO, smo 5. razredi raziskovali in ustvarjali prav na to temo.

V uvodnem splošnem delu, smo predstavili zgodovino čevljarstva v Tržiču, Gregorjevo in poseben zanimiv običaj čevljarjev VUČ U VODO. Predstavljeni so tudi naši ustvarjalni izdelki (pesmi, zgodbe, vabila) in načrt za izdelavo gregorčka.

V raziskovalnem delu pa nas je zanimalo, kako naši vrstniki in ostali Tržičani poznajo šego VUČ U VODO. To smo preverili s pomočjo spletne ankete in zapisali ugotovitve.

1. Zgodovina čevljarstva v Tržiču

Čevljarska obrt v Tržiču se je pričela razvijati poleg usnjarske. Sprva so bili čevljarji maloštevilni, saj so izdelovali le toliko, kolikor so potrebovali za domače potrebe. Vendar so se kmalu povezali v zadrugo, ki je bila ustanovljena pod zaščito čevljarskega patrona sv. Krišpina. Sčasoma se je cvetoča kupčija z domačimi čevljarskimi izdelki razširila tudi izven domačega kraja, zato je število čevljarjev v Tržiču hitro naraščalo. Konec prejšnjega stoletja je bila čevljarska obrt že tako razvita, da je bila čevljarska delavnica skoraj v vsaki hiši (Kragl, 1936).

1.1. Stara tržiška čevljarska delavnica

Namesto v posebni delavnici, so delali kar v stanovanjski sobi. V njej je bil za stopnico od tal višji prostor, na katerem je stala mizica. Na mizici je bilo razstavljeno zelo številno čevljarsko orodje. Ob zidu so stale police s kopiti, različnih vrst in velikosti. V čevljarski delavnici ni smela manjkati kletka s ptički, ki so čevljarjem s svojim žvrgolenjem krajšali čas. Na steni je visela slika čevljarskega patrona sv. Krišpina. V prostoru sta bila tudi šivalni stroj in prirezovalna miza (prav tam).

1.2. »Luč na gavge«

Ker so čevljarji velikokrat delali pozno v noč, s potrebovali močnejšo razsvetljavo. Na zelo preprost način so petrolejkam povečali svetlobo. To so storili tako, da so na tako imenovane »gavge« pritrtili steklene krogle, napolnjene z vodo. Te krogle je čevljar uravnaval z jermenom, na katerem so visele. Čim starejša je bila voda v krogli, tem jasnejša je bila svetloba. Kjer je sedel mojster, je navadno visela najdebelejša krogla. Pomočnikom pa je dodelil krogle po njihovi sposobnosti. Vajenec, ki je smel šivati že pri svoji krogli, je bil s tem posebno odlikovan.

2. GREGORJEVO

Gregorjevo je praznik povezan z zaljubljenici. Tega dne se po ljudskem izročilu, 12. marca, ptički ženijo.

Ko je veljal še julijanski koledar je Gregor, znan kot prinašalec luči, godoval na prvi spomladanski dan, ko je navadno že toplo. S tem, ko so leta 1582 spremenili koledarski sistem iz julijanskega v gregorjevega, se je gregorjevo premaknilo nazaj, zato ga sedaj praznujemo 12. marca in ne na prvi koledarski spomladanski dan. Ljudstvu to ni bilo mar, zato je gregorjevo ostalo pomladni praznik.

Tega dne so vaščani po mnogih krajih naše dežele nastavljali potice, kruh in še kakšne dobrote pod grmovje - za ptičjo svatbo. No, če jih ptiči niso mogli pojesti, so jim pa vaški otroci pomagali. Po stari veri pa je ptičjo gostijo videl le tisti, ki je bos prišel do grmovja.

V Tržiču so Gregorjevo (12. marca) obeležili še s posebno tržiško šego imenovano »vuč u vodo«.

2.1. Tržiška šega »vuč v vodo«

Na Gregorjevo so tržiški čevljarji prenehali delati pri luči, kakor so zaradi pomanjkljive svetlobe morali delati čez zimo. Zato so na predvečer gregorjevega v razigranem veselju na bregu Bistrice zažgali kres. Poleg njega pa so po zraku vihteli bakle iz starih, v smolo namočenih metel. V starih peharjih pa so zažgali s smolo polite oblance in jih spuščali po vodi, češ naj voda odnese neprijetno delo pri slabi luči.

V spomin na vse to še danes, predvsem otroci, obujajo to veličastno tržiško šego in z njo naznanjajo prihod vesele pomladi.

2.2. Zgodovina »gregorčkov«

Kakšne so bile hišice, ki so jih spuščali na Gregorjev predvečer, ne vemo, saj se hišice niso ohranile. Najstarejši model take hišice, ki ga hrani tržiški muzej, je iz leta 1964. Vemo pa, na kakšen način so te hišice nastajale.

Večina čevljarskih mojstrov je imela resen odnos do tradicije, zato so svojim vajencem dovolili, da so med delovnim časom izdelali hišico. Vajenci so se zelo potrudili, saj so včasih ocenjevali, katera hišica je najlepša. Zmagovalca so tudi nagradili.

Hišice so bile izdelane iz desk, čevljarskih žebličkov, kartona. Hišici so naredili okna in vrata in jih oblepili s prozornejšim papirjem. Ko je bila izdelana, so jo tudi pobarvali. Streho po navadi rdeče, stene oker in okna ter vrata z rjavo ali zeleno barvo.

Na predvečer Gregorja so čevljarji že v mraku prenehali z delom in se zbrali pred zgornjim mostom Tržiške Bistrice. Preden so hišice spustili so določili, katera je najlepša. Zmagovalec je v najbližji gostilni dobil liter vina, nato pa je še sam moral dati za rundo.

2.3. Gregorjevo danes

Danes na Gregorjevo ne kurimo kresov niti ne brezovih metel, pa tudi peharjev ne spuščamo več po vodi. Spuščajo pa se hišice (gregorčki). Vendar tega ne počnejo čevljarski vajenci, ampak otroci, ki na ta način obujajo lep tržiški običaj.

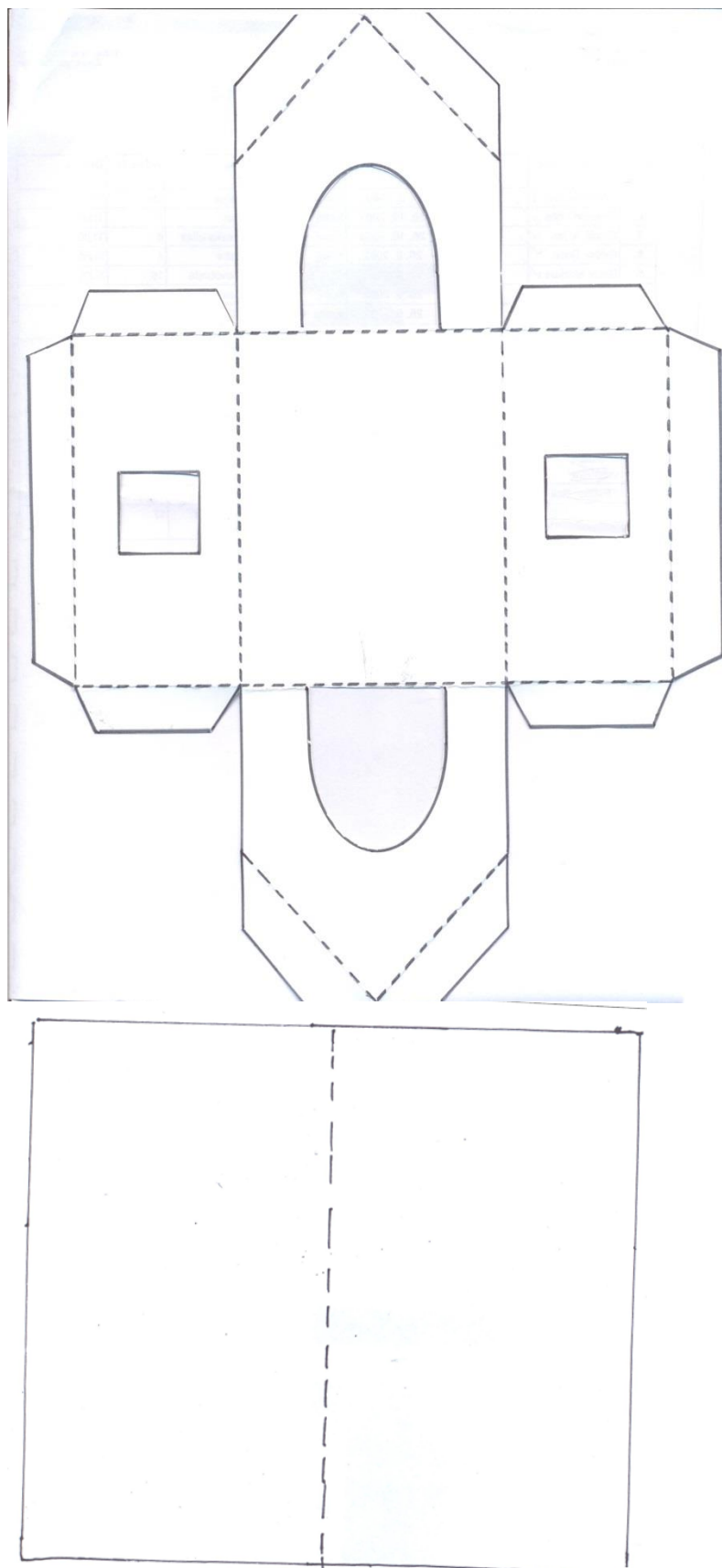
Ker čevljarskih vajencev v Tržiču skoraj ni več, tradicijo in šego obujajo Turistično društvo Tržič, Občina Tržič, Tržiški muzej, otroci, učenci in mentorji tržiških vrtcev in osnovnih šol. Dogodka se udeleži tudi vedno več posameznikov, ki jim je ta šega pri srcu.

Simbolika gregorjevega v sodobnem času je, da v zimskih dneh, kratkih z obdobji naravne svetlobe in sonca, pa radodarnih s temo in mračnostjo razpoloženja komaj čakamo, da se dnevi daljšajo in se zima dokončno poslovi. V času, ko vsi hitimo in nam tempo življenja ne prizanaša, je obujanje gregorjevega lepa priložnost za ustvarjalno druženje celotne družine ob izdelovanju gregorčkov. Gregorčki povezujejo mlado in starejšo generacijo in ohranjajo domačo tradicijo.

3. IZDELOVANJE »GREGORČKOV«

Učenci so gregorčke izdelovali po danem načrtu.

4. UČENCI 5. RAZREDOV SO USTVARJALI

Ob praznovanju Gregorjevega v Tržiču so učenci 5. razredov ustvarjali (pisali zgodbe, vabila na samo prireditve, pisali pesmi na temo Gregorjevo, o poznavanju običaja so povprašali tudi vrstnike in ostale Tržičane s spletno anketo.)

GREGORJEVO - opis običaja v narečju

»Tržč je znan po šustarij. Skorej usaka bajta je meva enga čoveka k je znou popraut šlobeder. Znan je tut po t'm, da so aldje hodil u gore in zato so nucal dobr gojzar. Da pa se ta šlobeder ni kuj znucov, so na konc peté pa spredej na prste nabil šince. Te šince so pa deval u kovačnc pr CK ali pa pr Kajtan. Pozim k ni bvo štrom, so imel tako vuč na gvažovnaste kugle obešene na gauge. U kuglah je bva voda, da je dajava sveča več svetlobe in da je šuštar bl vidu šivat šlobedre v dolgh večerh, sej je bva zv hitr tma. Zato so komej čakal, da je bil dan bl douk, to je bvo pa šele mesca sušca. Šele takrt so uhk zvečer deval brez pržganh vuči na gauge sej je biv dan bl doug. To so tud drugm povedal tko, da so na Gregorjev dan naštimal v tastare pehare s smovo polito svamo, jo zažgal in jo spustl po vod. Šusštarji so poj to popraznoval ob dobr hran. Sj je u uvsak šuštersk hiš dišav po prat in po kuretn. Prižgal so tut bržinko in popil polič vina. Tko so deval učash. Dons pa mau drgač. Otroc po šovah nardejo hišce in v hiščah pržgejo svečo in vse spste po Bistrč. Dons mamó tut štrom, zato vuč na gauge ne rabmo. Ampak take vuči deva še Jernej Kosmač, kupš jo pa uhka u turističnmu društv na Pvac. U Tržič še dons Gregorjev dan naprej rihtamo, da se na pozab. Ta navada na more dol pridt tolk cajta, doklr u Tržič šustarija žvi.«

Lea Margareta

Da pa bodo Tržičani in okoličani vedeli, kdaj bodo lahko vrgli VUČ U VODO so naši učenci pripravili nekaj vabil.

VUČ U VODO

11. marca 2014 bo 15
Išiču tradicionalna
prireditel "Vuč u vodo".
Odvijala se bo ob obrežju
Išičke Bistrice. Tudi
nami si lahko izdelate
gregorčka s Kurnikovi
hišic od 15. ure dalje.

Prireditev smo tudi obiskali. O dogodku pa zapisali

GREGORJEVO

Danes je Gregorjevo. Doma smo že izdelali gregorčke. Z velikim pričakovanjem smo se z družino odpravili v Tržič, kjer smo počakali, da se prireditev začne. Na zbirno mesto, v atriju občine Tržič, je prišlo veliko ljudi.

Z zanimanjem sem si ogledovala gregorčke. Narejeni so bili iz različnih materialov. Vsak gregorček je bil lep in zanimiv, vendar mi je bil še najbolj všeč

naš, saj smo ga izdelovali vsi družinski člani. Meni pa je pripadla čast, da ga lahko spustim po Bistrici.

Počasi se je prireditev pričela s povorko. Odpravili smo se po Trgu svobode in zavili v Šolsko ulico. Na poti nas je opazovalo kar nekaj

Tržičanov, ki so si prišli le ogledat gregorčke.

Na nabrežju Tržiške Bistrice je bilo že vse pripravljeno za spuščanje gregorčkov.

Počasi sem se začela spuščati k reki. Ker se je že temnilo, sem morala kar paziti kam stopim, da ne bi padla. No, do vode sem prišla srečno - nisem poškodovala svoje umetnine. Ves čas pa sem premišljevala ali naj spustim našo umetnino po reki ali ne. Ko sem se končno le odločila, da gregorčka spustim, sem skoraj padla v reko. Še dobro, da me je mami ves čas spremljala. Ko je videla, da se preveč nagibam proti reki, me je narahlo potegnila k sebi, drugače bi padla v ne

preveč toplo Tržiško Bistrico. S skupnimi močmi sva spustili našega gregorčka v reko, ostali člani družine pa so seveda najino dejanje pridno fotografirali, da bomo imeli spomin na današnji dan.

Počasi sva se odpravili na most, kjer smo skupaj z ostalimi družinskimi člani opazovali, kako potujejo gregorčki po vodi. Šele sedaj sem se zavedla pomena naslova prireditve ''Vuč u vodo''.

Gregorčke je odnesla reka, mi pa smo se odpravili proti domu. Na poti sta se razgovorila tudi moja starša. Obujala sta spomine, kako sta kot otroka izdelovala gregorčke in jih spuščala po vodi. Povedla sta mi veliko zanimivega, tudi to, da je bila to včasih navada čevljarjev, da niso več delali pri luči.

Sergeja

Tržičani so znani tudi po tem, da svoje misli izražajo v verzih. Tudi mi smo napisali nekaj pesmic o navadah na Gregorjevo.

Gregorčki so šli pomadi,
naredili so jih mladi.
Začne se marca,
za njih dan dva palca.
Zdaj so gregorčki odšli,
začnemo se veseliti mi.
Odšli smo spat,
jutri se gremo spet igrat.

Dino

KO SE PTIČKI ŽENIJO

Ko se pomlad začne,
priletijo prve ptice lastovice.

Nato sneg skopni,
ker ga spomladi in poleti ni.

Od takrat je vse lepo,
saj se začelo je Gregorjevo.

Nika, Rok, Elma, Alja

GREGORČKI

Povabili smo otročke,
da naredili so gregorčke.
Gregorčke smo naredili
in po vodi jih spustili.

Rok

GREGORJEVO

Gregorjevo je lepi čas,
takrat že ptički priletijo v vas.
Takrat se ptički ženijo,
kar tako se zmenijo.
Ljudje se radi zabavajo,
zato hišice po reki plavajo.
Hišica reko lepo prosi,
naj jo v daljavo mirno nosi.
ker je hišica reko lepo prosila,
je hišico lepo nosila in je nikoli ni zvrnila.

Martin

Gregorček se igra,
saj veliko srce ima.
Ptički žvrgolijo,
saj pomadi se veselijo.

Tjaša

TRŽIČ

Tržič je majhno mesto zelo,
ima pa tudi običaj Gregorjevo.
Takrat se ptički ženijo,
ker vse bolj je toplo.
Rože že cveto,
ker tako zelo je že toplo.
Mi pa jih nabiramo
in v šopke dajemo.

Nika, Rok, Elma, Alja

HIŠICE

Hišice po vodi spustimo
in hitro na most odhitimo,
da česa ne zamudimo.
Razgled z mostu je zelo lep,
od tam vidimo hišice vse,
ki po reki so nam ušle.
Svetijo se zelo,
ker v njih svečke sijajo.

Nika, Rok, Elma, Alja

5. RAZISKOVALNI DEL

V Tržiču se veliko običajev in navad ni ohranilo. Še danes pa ohranjamo običaj čevljarjev VUČ U VODO. Koliko dejansko to staro tržiško navado poznajo naši vrstniki in Tržičani, smo poskušali izvedeti preko anketnih vprašalnikov.

5.1. Anketa

Smo učenci 5. razreda OŠ Tržič. V okviru projekta Okolju prijazna šola smo na letošnjo temo S'M TRŽIČAN, DALEČ POZNAN raziskovali običaj čevljarjev na Gregorjevo z naslovom VUČ U VODO.

Z anketo želimo izvedeti, koliko naši vrstniki in ostali Tržičani poznate ta star tržiški običaj.

Za sodelovanje se vam lepo zahvaljujemo.

Spol Ž M

Starost: 5 - 10

11 - 15

16 - 20

20 - 40

40 - več

1. Ali morda veste, kaj je Gregorjevo?

- Dan zaljubljenecv.
- Ptički se ženijo.
- Prvi dan pomladi.

2. Ali veste, kdaj je Gregorjevo?

- 14. 2.
- 11. 3.
- 12.3.
- 23. 3.

3. S katero šego v Tržiču obeležujemo Gregorjevo?

- Z ragljanjem.
- S šuštarstvo nedeljo
- Vržemo vuč u vodo.

4. S katero obrtjo je povezan ta običaj?

- Z kolarstvom.
- Usnjarstvom.
- Čevljarstvom.
- Nogavičarstvom.

5. Kako je nekoč potekal ta običaj?

- Z veliko vrtno veselico.
- V vodo vrgli stare peharje, v njih pa s smolo namočene oblance.
- Pokopali pusta.

6. Čemu je običaj ravno na ta dan?

- Čevljarji ne potrebujejo več luči pri delu, ker je dan daljši.
- Čevljarjem je zmanjkalo voska za sveče.
- Ker je vajenec razbil steklene kroglice v luči na ''gavge''.

7. Kako običaj obeležujemo danes?

- Z veselico.
- S spuščanjem gregorčkov v vodo.
- Z ''vomskmu poham''.

8. Se prireditve udeležite?

- Da.
- Ne.

9. Ste tudi sami že kdaj sodelovali s svojim gregorčkom na prireditvi? *

- Da.
- Ne.

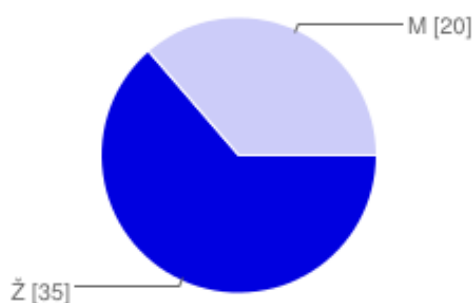
10. Ali bi prireditev kako spremenil?

- Da
- Ne

Če ste odgovorili z da, napišite svoj predlog.

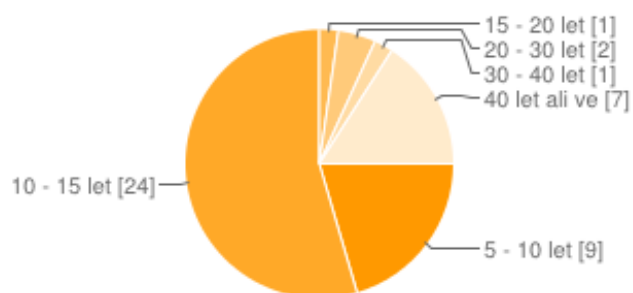
5.2. Analiza ankete

Spol

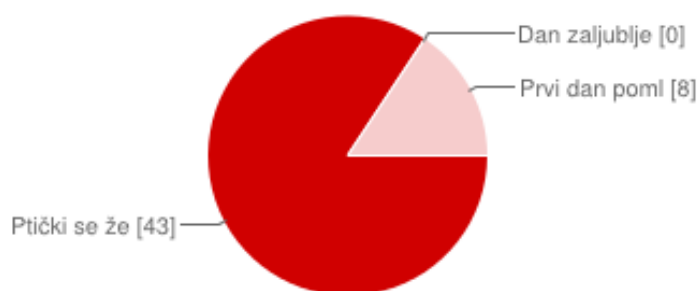
Ž	35	64 %
M	20	36 %

Starost

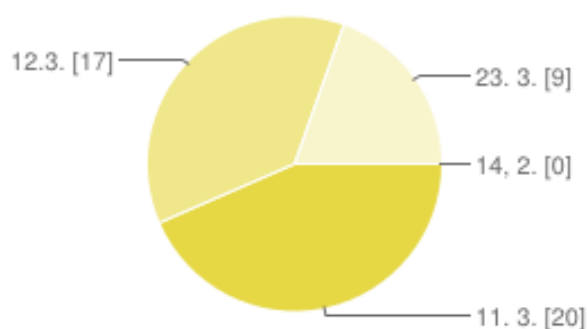
5 - 10 let	9	20 %
10 - 15 let	24	55 %
15 - 20 let	1	2 %
20 - 30 let	2	5 %
30 - 40 let	1	2 %
40 let ali več	7	16 %

1. Ali morda veste, kaj je Gregorjevo?

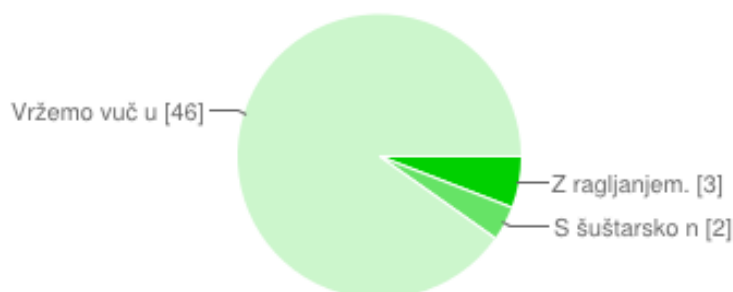
Ptički se ženijo.	43	84 %
Dan zaljublencev.	0	0 %
Prvi dan pomladi.	8	16 %

2. Kdaj je Gregorjevo?

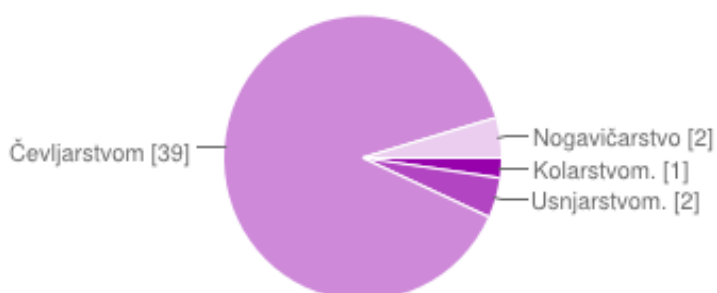
14, 2.	0	0 %
11. 3.	20	43 %
12.3.	17	37 %
23. 3.	9	20 %

3. S katero šego v Tržiču obeležujemo Gregorjevo?

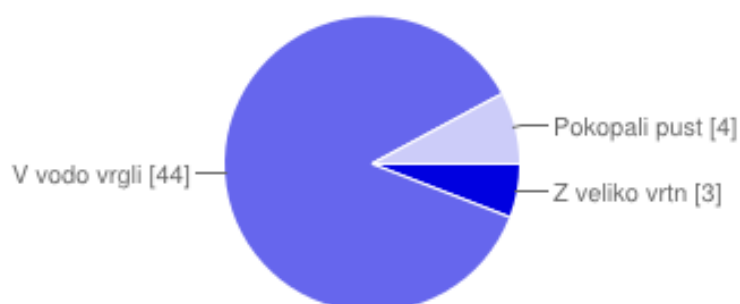
Z ragljanjem.	3	6 %
S šuštarstvo nedeljo	2	4 %
Vržemo vuč u vodo.	46	90 %

4. S katero obrtjo je povezan ta običaj?

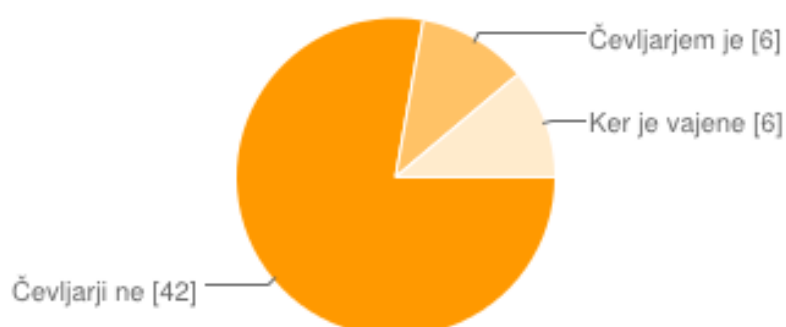
Kolarstvom.	1	2 %
Usnjarstvom.	2	5 %
Čevljarstvom.	39	89 %
Nogavičarstvom.	2	5 %

5. Kako je nekoč potekal ta običaj?

Z veliko vrtno veselico.	3	6 %
V vodo vrgli stare peharje, v njih pa s smolo namočene oblance.	44	86 %
Pokopali pusta.	4	8 %

6. Čemu je običaj ravno na ta dan?

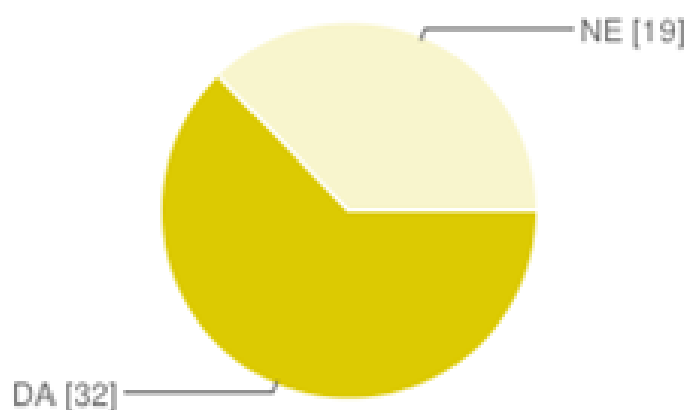
Čevljarji ne potrebujejo več luči pri delu, ker je dan daljši.	42	78 %
Čevljarjem je zmanjkalo voska za sveče.	6	11 %
Ker je vajenec razbil steklene kroglice v luči na "gavge".	6	11 %

7. Kako običaj obeležujemo danes?

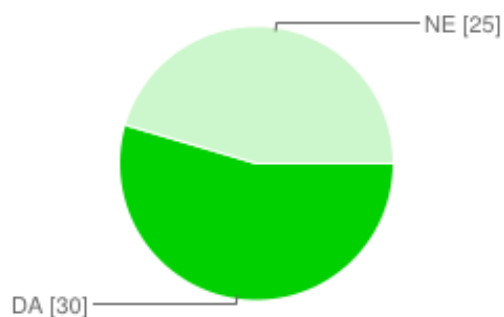
Z veselico.	0	0 %
S spuščanjem gregorčkov v vodo.	50	98 %
Z "vomskmu poham".	1	2 %

8. Se prireditve udeležite?

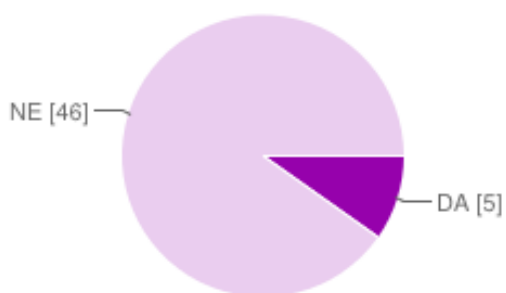
DA	32	63 %
NE	19	37 %

9. Ste tudi sami že kdaj sodelovali s svojim gregorčkom na prireditvi?

DA	30	55 %
NE	25	45 %

10. Ali bi prireditev spremenili?

DA	5	10 %
NE	46	90 %

Če ste odgovorili z DA, napišite svoj predlog.

- da bi tekmovali, kdo ima najlepšega gregorčka
- reklama
- raje bi videl, da bi metali čolničke v vodo
- nočem, da se spremeni ta običaj
- da bi bil po celem svetu luna park

ZAKLJUČEK

Anketo je rešilo 55 ljudi, večinoma starih 10–15 let. Ugotovili smo, da naši vrstniki in ostali Tržičani običaj ''VUČ U VODO'' kar dobro poznajo. Več kot 80% anketirancev ve, kaj je Gregorjevo, ni so pa vedeli kdaj je. To lahko pripišemo temu, da je Gregorjevo sicer 12. 3., vendar običaj ''VUČ U VODO'' poteka že na predvečer Gregorjevega 11. 3. .

Večina anketirancev ve, s kakšno šego obeležujemo Gregorjevo, s katero obrtjo je povezan, zakaj to počnemo na Gregorjevo, kako so to počeli včasih in kako to počnemo danes.

Prireditve se udeleži le nekaj čez 60% anketirancev in le polovica jih sodeluje tudi s svojim gregorčkom. So pa s prireditvijo zadovoljni in ne bi nič spreminjali.

Mnenja smo, da moramo, kljub temu, da večina Tržičanov običaj ''VUČ U VODO'' pozna, širiti znanje o tem običaju, ga obujati ter spodbujati Tržičane, da se udeležujejo prireditve in da sodelujejo s svojim gregorčkom. Naša želja je, da bi običaj naredili prepoznaven in bi ga poznali tudi ljudje izven Tržiča.

Projektno S'M, TRŽIČAN, DALEČ POZNAN (pogled v preteklost....) z raziskovalno nalogo ''Vuč u vodo'' smo se predstavili tudi z razstavo v šolski avli.

VIRI IN LITERATURA

- Kragl, V. (1936). ZGODOVINSKI DROBCI ŽUPNIJE TRŽIČ. Župni urad.
- Pridobljeno 31. 3. 2014 s svetovnega spleta:
 - http://www.trziski-muzej.si/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=64
 - <http://www.nesnovnadediscina.si/sl/gregorjevo-v-tr%C5%BEi%C4%8Du-2014>
 - <http://www.trzic.info/index.php?page=drobci-iz-zgodovine>
 - <http://www.ostrzic.si/>
 - <http://www.delo.si/druzba/panorama/gregorjevo-v-trzicu.html>
 - http://www.napovednik.com/dogodek77036_vuc_u_vodo_praznovanje_po_mladi_na_predvecer
 - <http://www.rtv slo.si/zabava/druzabna-kronika/praznovanje-gregorjevega/172702>